

Open Hof Culemborg, 23 juni 2024

Lezingen: Job 38: 1-11 en Marcus 4: 35-41

Thema: 'Tot hiertoe en niet verder'

Voorganger: ds. Klaas Holwerda

Geliefde gemeente,

Wie van ons heeft geen weet van angsten die je naar de keel grijpen of angstdromen waaruit je badend in zweet wakker schrikt? Een vrouw met een druk bezet leven raakte overspannen en droomde 's nachts herhaaldelijk dat plots een storm opstak, de wind door haar hartklep naar binnen joeg en daar in de lege kamers van haar hart ongenadig tekeer ging. Zo vaak het weer raak was, las ze bij wijze van medicijn midden in de nacht het evangelie van vanmorgen. Niet dat het haar vrijwaarde van terugkeer van de droom, maar ze werd als een kind dat steeds maar weer het inmiddels bekende verhaal wilde horen en zich van de goede afloop verzekeren.

Stormen kan het buiten, in de natuur, in het wereldgebeuren (denk aan de verschrikkingen in Gaza, in Soedan, de russificatie van een stad als Marioepol); in de nog kleinere wereld van een kind, maar ook in de binnenwereld van een mens. Als medicijn daartegen het evangelie van vanmorgen lezen, of met Jezus in zee gaan, zoals in dat verhaal – een vrijwaringsbewijs daartegen is het niet. Het zijn en blijven vervaarlijke diepten waarover de levenszee ons voert. Wie daar ook alles van weet, is Job. Nadat de ene na de andere storm over zijn leven is geraasd, wil ook in zijn hoofd de storm niet meer gaan liggen. Beelden van God waarmee hij tot dan toe leefde: een tot in de puntjes rijmend universum – ze hebben deze stormen niet overleefd, maar liggen als luciferhoutjes geveld.

Job heeft geworsteld met wat hem overkwam. Hij heeft God ter verantwoording geroepen, wakker geschud uit zijn afwezigheid, zoals de leerlingen in de boot Jezus wakker roepen (Marc. 4: 38). En nu is het diezelfde wervelwind waarin Job iets van een antwoord van de Eeuwige opvangt (Job 38: 1). Alsof er een salvo van vragen op hem afgevuurd wordt, die allemaal uit zijn op een ontkennend antwoord: Weet jij? Ken jij? Kun jij? (Job 38: 4-9) Nee, nergens, ik niet.

Wat zich uit deze storm aan beelden laat distilleren, blijkt meer dan verrassend vertrouwd met de vernietigende kracht van wind en water: de in de herinnering gegroefde watersnood van 1953 of evacuatie van 1995.

Tot hiertoe en niet verder: zo heet de sculptuur van Jan Wolkers op de Waddenzeedijk van het eiland Texel. Een grote golf van glas van meer dan drie meter hoog. Een verbeelding van de golven die op de dijk slaan en meer in het algemeen op onze kustverdediging van Afsluitdijk tot Deltawerken.

Tot hiertoe en niet verder: die woorden zijn letterlijk weggelopen uit wat Job uit de wervelwind opvangt. Wie sloot de zee met dubbele deuren af, toen ze uit de moederschoot brak, toen ik haar in wolken hulde als gewaad, in nevel als windsels? (Jb.38,8-9) De zee voorgesteld als een pasgeboren kind, door de Eeuwige als een vroedvrouw in doeken gewonden. Menselijkerwijs ontembare krachten met een speentje in de mond tot rust gebracht.

Is het niet ten diepste de taal van het scheppingslied op de openingsbladzijde van de bijbel: Wie legde de zee, die chaosmacht van woestheid en leegte (Gen. 1: 2), haar grenzen op: tot hiertoe en niet verder; hier houdt de hoogmoed van je golven halt! (Job 38: 10-11)

Zoals er ook taal bestaat die verwoesting zaait (Lied 601:3) en waarvan je toch zou verwachten dat die een halt toegeroepen wordt uit de mond van wie ministeriabel wil zijn of het gezicht van onze volksvertegenwoordiging bij de nationale herdenking van het slavernijverleden? Tot hiertoe en niet verder!

Meer nog dan Psalm 30 vormt een fragment uit Psalm 107 (de eigenlijke antwoordpsalm voor vanmorgen, maar die is in die vorm niet beschikbaar in ons liedboek) de kraamkamer van het evangelie voor deze morgen: de inkt waarmee het is geschreven: het beeldmateriaal waarmee het is geboetseerd. Hoor maar: Hij ontbood de wind, een orkaan die de golven deed opslaan, – hemelhoog, tot de gronden omlaag – hun ontzong in dit noodweer de moed (Ps. 107: 25-26). En: Tot de Heer riepen zij in hun angst, uit hun noden wees Hij hun een weg, Hij bedaarde de storm dat het stil werd: de golven kwamen tot rust (Ps. 107: 28-29).

Treffend verbeeld door Corinne Vonaesch. De diepe slaap waarin Jezus door het geweld van beukende golven heen slaapt. In foetushouding bijna, als tegenbeeld van de zwarte spookgedachten waardoor de leerlingen worden overspoeld. Als uitdrukking van de diepe rust die een mens plots kan overkomen aan de vooravond van een risicovolle operatie of na een hartverscheurend verlies.

Corinne Vonaesch, Jezus stilt de storm

Plots bleek het script van de droom van de vrouw waarmee ik begon, gewijzigd. Nu fietste ze tegen die storm in, met naast haar op een klein fietsje een jong meisje, dat in de hevigste vlagen dreigde omver te waaien. Op dat moment stak ze haar hand uit naar dat meisje en zei: fiets maar recht tegen de wind in, dan heeft hij geen vat op je en blijf je overeind.

Een paar dagen later durfde ze onder ogen te zien wat haar al die tijd zo beangstigde. Ze was in haar jonge jaren seksueel misbruikt. Ze had die ervaringen verdrongen, want ze waren te pijnlijk. Er volgden nog een paar helse jaren met dromen van stormen, maar ze had, zo zei ze, het zich niet kunnen veroorloven zelfs maar te denken dat het God niet raakte dat ze zo leed.

Dat is wel wat in het evangelie de leerlingen in hun nood en wanhoop Jezus verwijten, in het spoor van psalmdichters die de schijnbaar afwezige Eeuwige bij de heilige kladden grijpen: doet het je niets dat we vergaan? (Marc. 4: 38)

En nog eens: een vrijwaringsbewijs tegen onheil en rampspoed is het ook allerminst. In het tumult van wind en water oogt het scheepje zelfs veeleer als een drijvende doodkist. Het schept water (Marc. 4: 37) als die nauwelijks zeewaardige bootjes waarmee vluchtelingen de overtocht wagen.

Zo heen en weer geslingerd kan een mens zich voelen tussen de beklemming en de geborgenheid, de veiligheid en de onveiligheid van de kinderjaren; tussen het geloof van vroeger en een wijze van geloven waarop nu soms een venster open gaat - en soms wil je voor dat venster blijven staan om die vergezichten in te drinken en dan weer wil je van dat venster geschrokken wegvlugten, omdat er meer vertrouwd verdwenen is dan je meent aan te kunnen.

Zodanig kan het spoken binnen in ons, dat het wel lijkt alsof het in de wereld buiten ons spookt. En voor je het weet val je in paniek uit naar iemand die je na staat: alsof die het gedaan heeft en de oorzaak is van wind en golven, of dat de wereld zo ingewikkeld geworden is. Verkeren wij in doodsnood, op de rand van niets en nergens, en jij bestaat het te slapen!

Maar is het niet die innerlijke rust en het blind vertrouwen van Jezus in het schipperstalent van zijn schepelingen, waarvoor het verhaal ons ontvankelijk wil maken, als een mogelijkheid die wij ook zelf aan boord hebben: fiets maar recht tegen de wind in, dan heeft hij geen vat op je?

Tot hiertoe en niet verder! (Job 38: 11) Of in de mond van Jezus: Zwijg! Bedaar! (Marc. 4: 39) En ook dan weet je amper of het de buitenzee is waarvan de spiegel plots weer glad is als een biljartlaken of de storm in de binnenkamer van je hart die gaat liggen. In het schilderij van Corinne Vonaesch heeft het met de groene banen aan weerszijden ook iets van een storm in een glas water. En de vraag aan ons luidt: Wat zijn jullie zo wankel? Heb je geen vertrouwen? (Marc. 4: 40)

Hoe dan ook – een hevige stormwind (Marc. 4: 37) maakt plaats voor een hevige windstilte (Marc. 4: 39), zo markeert het verhaal. En het doet denken aan de profeet Elia op de berg Horeb (1 Kon. 19: 11-12) Jezus moet er voor gewekt worden (Marc. 4: 38), staat er veelbetekenend: wakker geroepen, als op altijd maar weer die paasmorgen. Maar dan kan het een mens geschonken worden: geen stilte voor, maar na de storm; of midden in het stormen van de tijd (Lied 283: 1). Zoals Huub Oosterhuis ergens zegt: 'alsof wij liepen over een onzichtbaar weefsel boven de afgrond gespannen, dat niet scheurde.'

In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.